

بررسی مشارکت زنان در دین‌شناختی و فرآیند توسعه‌ی سیاسی

سعیده خسروی اشکدزی^۱

چکیده

اندیشه‌ی مشارکت زنان در فرایند توسعه‌ی سیاسی با رویکرد عدالت جنسیتی، عدالت در منش و کارکرد اجتماعی، اندیشه‌ی ای فرا فقهی و در حوزه‌ی اندیشه‌ی دین‌شناختی رشد و توسعه‌ی از مبانی فلسفه‌ی دینی تا مبانی معرفت‌شناختی تا مبانی هستی‌شناختی، انسان‌شناختی، عرصه‌ی اخلاق و فقه احکام و تا عرصه‌ی تحقیق توسعه‌ی دین‌شناختی است. پردازش گفتمان تحقیق و توسعه‌ی دین‌شناختی اندیشه‌ی ترقی در فصلی از بازخوانی درون‌زای خویش در سطوح سه‌گانه‌ی مبانی نظری، الگوی مطلوب و نیز الگوی علمی تحقیق و توسعه‌ی به اصل عدالت جنسیتی در تدابیر فرایند ترقی و به طور خاص عرصه‌ی تحقیق و توسعه‌ی سیاسی می‌رسد. فصلی از نظریه‌ی دین‌شناختی رشد، توسعه و گفتمان عدالت جنسیتی، در عرصه‌ی مشارکت زنان در فرایند توسعه‌ی سیاسی، تحلیل و دریافت می‌شود. ایده‌ی تبیین شده به روش توصیفی تحلیلی و با استفاده از داده‌های کتابخانه‌ای به قلم آمده و اینک پیش‌روست.

کلمات کلیدی: اندیشه‌ی سیاسی، توسعه‌ی سیاسی، زنان، مشارکت سیاسی، قرآن کریم، حدیث.

^۱مقطع تحصیلی: سطح ۲ حوزه، نام مدرسه: مکتب الزهرا یزد.

فهرست

4	مقدمه
6	بخش اول: کلیات و مفهوم شناسی
7	1-1. بیان مسئله
8	1-2. سوالات تحقیق
8	1-3. مفهوم شناسی
8	1-3-1. دین شناختی
10	1-3-2. توسعه
	1-3-3. مشارکت
	11
12	1-3-4. زن
14	بخش دوم: بررسی مشارکت زنان در دین شناختی و فرآیند توسعه ی سیاسی
15	2-1. اصول مشارکت زنان در مدیریت سازمانی
16	2-2. وظایف مدیران
16	2-3. صفات و شرایط مدیران
16	2-4. رابطه ی صفات مدیران با جنسیت
18	2-5. اصول مشارکت زنان در حاکمیت سیاسی
20	2-5-1. زنان و انتخاب حاکمیت

21	2-5-2. زنان و اصلاح حاکمیت
23	2-5-3. زنان و تصدی حاکمیت
24	2-6. بررسی مستندات قرآنی مسئله ی حاکمیت سیاسی زنان
26	2-7. بررسی مستمسکات روایی مسئله ی حاکمیت سیاسی زنان
27	نتیجه گیری
28	منابع

مقدمه

در حوزه ی مطالعات دینی و به ویژه مطالعات بین رشته ای دین و جامعه ی تبیین جایگاه منزلت زنان و به تبع آن پرداختن به نقش ها، حقوق، وظایف و انواع کارکردهای اجتماعی زنان در عرصه های مختلف تحولات روان شناختی، اجتماعی، تاریخی و سیاسی از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

موضوع حضور و مشارکت زنان در فرایند توسعه ی سیاسی یکی از برجسته ترین این موضوعات است که همواره در معرض تضارب آرا بین اندیشمندان، از جمله دین شناسان و به طور خاص فقها بوده و به مدار معرفت شناسانه ی، فلسفی، کلامی، اصولی، روان شناختی، جامعه شناسی و... به رویکردهای مختلف، به تحلیل ها، استنباط ها و آرای گوناگونی منجر شده است.

به منظور بررسی دقیق تر موضوع، بر آن شدیم تا مسئله ی مشارکت زنان در فرایند توسعه ی سیاسی را از منظر مبانی دینی و با تکیه بر جایگاه زنان در عصر رسالت بررسی کنیم.

موضوع اصول دین شناختی مشارکت زنان در فرایند توسعه ی سیاسی در سه عرصه ی کلی بررسی می شود:

1- زنان و مدیریت سازمانی

2- زنان و حاکمیت سیاسی

3- زنان و رهبری نظام

در این مقاله عدالت جنسیتی در فرایند مشارکت در مدیریت سازمانی که مشارکت زنان در فرایند توسعه ی سیاسی از منظر اصول مشارکت زنان در مدیریت سازمانی، با تحقیق پیرامون وظایف و شرایط مدیران و دخالت نکردن جنسیت در احراز صلاحیت برای مدیریت های سازمانی بررسی می شود. و نیز عدالت جنسیتی در فرایند حاکمیت سیاسی که زنان و حاکمیت سیاسی در سه جنبه ی زنان و انتخاب حاکمیت، زنان و اصلاح حاکمیت و زنان و تصدی حاکمیت با استفاده از منابع و مبانی دینی تحقیق می شود.

درباره ی تبیین جایگاه سیاسی زنان از منظر منابع دینی، تألیف ها و پژوهش های ارزشمند متعددی انجام گرفته است که به جهت رعایت اختصار از ذکر نام و عنوان آنها خودداری می شود.

این پژوهش با جستاری در منابع و متون دینی و رهنمون اندیشه های علما و فقهای سلف و معاصر و بهره گیری از ثمره ی قرن ها تلاش و تحقیق در ارتباط با موضوع مورد نظر، با لحاظ وجه اشتراک اندیشه ی برگزیده با سایر پژوهش های انجام شده و پرداختن به موضوع فعالیت های سیاسی زنان از منظر منابع دینی، به طرح پیشنهادات خود می پردازد. نکاتی چند در این تحقیق ملحوظ نظر است:

- توجه به کاربرد روش شناسی پژوهش توسعه ای در پرداخت گفتمان دین شناختی رشد؛
- توجه به هم گرایی لایه های دینی و نگرش سیستمی در نوع استدلال ها و نقد و نظرها؛
- توجه به نوع ادله، سایر قرائن و شواهد؛
- تأکید بر پالایش احادیث با محوریت قرآن کریم در موارد احراز تعارض.

د) آیه ی فضیلت: «... ولهنّ مثل الذی علیهنّ بالمعروف وللرجال علیهنّ درجه ...»؛ برای زنان به عهده‌ی مردان است مثل آنچه به عهده‌ی زنان برای مردان است و برای مردان بر زنان برتری هست^۱.

بعضی خواسته اند از اطلاق «و للرجال علیهن درجه» در این آیه استفاده کنند که این برتری، در مسئله ی زمامداری و قضاوت نیز هست، پس باید زمامدار و قاضی مرد باشد نه زن؛ بنابراین، زمامداری و قضاوت برای زن نه مشروع است و نه نافذ^۲.

2-7. بررسی مستمسکات روایی مسئله ی حاکمیت سیاسی زنان

مخالفان پذیرش حاکمیت سیاسی زنان، برای اثبات مدعای خود به تعدادی از روایات نیز احتجاج کرده اند که در مجموع می‌توان آنها را در چهار دسته قرار داد:

- دسته ی اول، احادیث منع از امارت و حکومت زنان؛
- دسته ی دوم، احادیث منع از مشورت زنان؛
- دسته ی سوم، احادیث دلالت کننده بر نقص عقول زنان؛
- دسته ی چهارم، احادیث منع از اطاعت و تدبیر زنان؛

¹ بقره: 228.

² صالحی نجف آبادی، 1384: 22.

نتیجه گیری

با گذاری تحلیلی انتقادی به اندیشه ی عدالت جنسیتی در عرصه ی مشارکت تحقیق، توسعه ای زنان دریافته شد:

1- خاستگاه معرفت شناختی فکر دینی، اقتضای اهتمام هماهنگ به دو منبع وحی و عقل و عقل و سنت را دارد و استناد عقلانی به اندیشه ی مشارکت توسعه ای زنان همواره بایستی مورد عنایت باشد.

2- در عرصه ی مستند قرآنی و حدیثی نیز به دست آمد که نوعی تنقیح سندی و دلالتی در پیراستن آشوب؟ تبعیض آمیز جنسیتی در فرایند تربیت و مدیریت منابع انسانی، یک ضرورت روش شناختی است.

3- در فصل تحلیل مضمونی نیز به مدد آموزه های دین (عقل و وحی و سنت):

- اصل جنسیت در لحاظ و احراز شرایط مدیریت سازمانی و انجام دادن وظایف آن دخالتی ندارد و زنان نیز می توانند با وجود شایستگی های لازم در عرصه ی مدیریت های سازمانی قبول مسئولیت کنند.
- اصل عدالت جنسیتی در عرصه ی حاکمیت سیاسی زنان نیز جاری است، و دلیل بر جواز تصدی مدیریت توسط زنان، علاوه بر عمومیت و شمول ادله و متون دینی که در صدد تبیین حدود و ضوابط مدیران اسلامی است، حکم عقل مبنی بر واگذاری مسئولیت ها بر اساس و معیار دانایی و توانایی است و همان گونه که قبلاً بیان شد این اصل تخصیص پذیر نیست.

در بررسی مبانی دینی مشارکت زنان در عرصه ی مدیریت سازمانی بیانگر آن است که در لحاظ و احراز شرایط مدیریت و انجام دادن وظایف آن جنسیت دخالت نداشته و زنان نیز می توانند با وجود شایستگی های لازم در عرصه ی مدیریت های سازمانی قبول مسئولیت کنند.

در فصل دوم موضوع حاکمیت سیاسی زنان از سه جنبه ی انتخاب حاکمیت، اصلاح حاکمیت و تصدی حاکمیت با لحاظ شرایط و ضوابط و مسئولیت ها از منظر منابع نقلی و عقلی و استناد به سیره ی معصومان (ع) بررسی شد و نظرات مختلف پیرامون این حضور مطرح و

بررسی گردید و این نتیجه به دست آمد که ادله‌ی مخالف حاکمیت سیاسی زنان در برخی از این جوانب، خالی از خدشه نیست.

منابع

1. قرآن.
2. نهج البلاغه.
3. آکوچکیان احمد، پیش نویس منشور جایگاه زن در فرآیند توسعه کشور، مرکز مشارکت زنان ریاست جمهوری، تهران: اسوه ی مهر، 1383 هـ.ش.
4. _____ و عرب نژاد مرضیه، "اصول دین شناختی مشارکت زنان در فرآیند توسعه ی سیاسی (با رویکرد قرآنی- روایی)"، فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان، مطالعات راهبردی زنان، سال سیزدهم، شماره 49، 1389 هـ.ش.
5. ازکیا مصطفی، جامعه شناسی توسعه، تهران: موسسه نشر کلمه، ص 25، 1377 هـ.ش.
6. _____، مصطفی و دانشور، معصومه، وب سایت شاخص 1384 هـ.ش : <http://mradeli.blogfa.com>
7. تفاوت‌های فیزیولوژیکی زن و مرد، 2021 م : rasekhoon.net.
8. تودارو مایکل، توسعه اقتصادی جهان سوم، ترجمه غلامعلی فرجادی، ص 135.
9. جان ناس، تاریخ جامع ادیان، (مترجم علی اصغر حکمت)، تهران: انقلاب اسلامی، صص 79-81.
10. حاجی ده آبادی محمد علی، مدیریت فرهنگی، قم، هاجر، ص 7 و 16، 1383 هـ.ش.
11. حسین زاده محمد، مبانی معرفت دینی، قم: موسسه آموزشی پژوهشی امام خمینی، ص 17، 1380 هـ.ش.
12. دانشنامه جهان اسلام، ب 2، تهران، 1375 هـ.ش.
13. دفتر مطالعات و تحقیقات زنان، ص 99، 1380 هـ.ش.

14. ژان پل ویلهم، جامعه شناسی ادیان، (مترجم عبدالرحیم گواهی)، نشر تبیان، ص 168.
15. شیخ صدوق ابو جعفر و محمد ابن بابویه قمی، خصال، (شرح و ترجمه ی محمد باقر کمره ای)، تهران: مدرسه حضرت عبدالعظیم، ج 2، 1374 هـ.ش.
16. صالحی نجف آبادی نعمت الله، قضاوت زن در فقه اسلامی، تهران: امید فردا، ص 22 و 44-46، 1384 هـ.ش.
17. طباطبایی سید محمد حسین، المیزان فی تفسیر القرآن، بیروت: موسسه اعلمی للمطبوعات، ج 4، ص 365، 1394 هـ.ش.
18. فاضلی سید احمد و بیارجمندی، نقش زنان شیعه در عصر امام علی (ع)، قم: میثم تمار، ص 236، 1381 هـ.ش.
19. فرهنگ لغات آکسفورد، 2001 م.
20. فیض الاسلام، خطبه 172.
21. کدیور جمیله، زن در گفتگو با علامه فضل الله، تهران: اطلاعات، ص 228، 1375 هـ.ش.
22. کمپانی فضل الله، ماهیت و منشا دین، تهران: فراهانی، بی تا، ص 112.
23. لغت نامه دهخدا، 2012 م.
24. محمدی ری شهری محمد، میزان الحکمه، ج 3، صص 370-372، 375، 378، 395.
25. مردوخ، ص 171، 1373 هـ.ش.
26. مرکز امور مشارکت زنان ریاست جمهوری، زن و حقوق انسانی، تهران: برگ زیتون، ص 31 و 32، 1380 هـ.ش.
27. مصطفوی سید حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ج 3، صص 268-269، 1374 هـ.ش.
28. معین، 1345 هـ.ش.
29. مکارم شیرازی ناصر، مدیریت و فرماندهی در اسلام، قم: مدرسه الامام علی بن ابی طالب (ع)، ص 44-45، 1376 هـ.ش.

30. منتظری حسین علی، دراسات فی ولایه الفقیه و فقه الدوله الاسلامیه، دراسات اسلامیه، قم، 1408 هـ.ق.
31. مهریزی مهدی، شخصیت و نظام حقوق زن در اسلام، تهران: علمی و فرهنگی، 1380 هـ.ش.
32. ——— «زن، سیاست، گرایشها و نگارشها»، 2004 م.
33. موسوی خمینی سید روح الله، صحیفه نور، تهران، سروش، ج 1، ص 98، 1369 هـ.ش.
34. نوری همدانی، جایگاه بانوان در اسلام، مهدی موعود، ص 149-150، 1383 هـ.ش.
35. ویل دورانت، لذات فلسفه، (مترجم عباس زریاب خویی)، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی، ص 382، 1374 هـ.ش.
36. ویکی پدیا.
37. J.Hick, philosophy of religion, p2.